

Sanitet i forandring

Michael 2017; 14: 7–8.

Hovedtema for denne *Michael*-utgaven er utviklingen av saniteten i det norske forsvaret. Forsvarets sanitet feiret i 2016 75 år (1). Man så tilbake på de 75 årene saniteten har vært organisert omtrent slik den er nå som en fellesfunksjon for hele Forsvaret. Mer og mer er saniteten i løpet av denne perioden også blitt vevd sammen med det sivile helsevesenet og den sivile helseadministrasjonen på en gjensidig forpliktende måte, og dette fortsetter (2, 3).

Brattebø (4) beskriver det kanskje noe formildende faktum ved krigens gru som består i at sanitetens behov og erfaringer som regel i ettertid har vist seg å komme medisinsk vitenskap og sivil helsetjeneste til gode. Blant annet har systematisk dokumentert, militærmedisinsk lærdom gitt sine bidrag til dette. Florence Nightingale (1820–1910) assosieres idag oftest med utviklingen av sykepleie og omsorg for sårede. Allmennt er det mindre kjent at en viktig del av hennes innsats besto i statistisk dokumentasjon. En annen form for dokumentasjon er bruken av fotografier i den amerikanske borgerkrigen (5).

Waalder, Nilsson og Larsson (6) presenterer ny forskning omkring et viktig aspekt – holdningen til å ta liv. Å ta liv er vanligvis mot alt man har lært, men soldater må ta liv når det er bestemt at det trengs. Her er f. eks. forskjellen mellom selvforsvar og annen skarp innsats vesentlig. Drøftingen av holdninger på dette feltet er tankevekkende og bør også være det. Brutalisering kan tillæres. Respekt for liv kan avlæres. Dette gjelder både for befolkningsgrupper og for enkeltindivider. Hva skjer da?

Sammen med endringer i selve Forsvaret endres også saniteten. Vår tids høyteknologiske militære innsats med høykvalifisert personell må ha et tilpasset sanitetsapparat i ryggen. Men saniteten utgjør nå også en viktigere del av selve slagkraften enn tidligere. Dette er nok nytt for mange. Blant

annet medfører det at sanitetspersonellets antatt beskyttede rolle ikke lenger er så selvfølgelig (7).

Sanitetens slagord «Helse for stridsevne» er mer enn ord (2, 3). Konseptet sanitet er i endring. Det var med militære kunnskaper og ferdigheter, ikke primært medisinske, at 35 sanitetssoldater, ledet av fenrik Kåre Brændeland oppfylte sanitetens målsetting om å redde liv i 1994, da de evakuerte 300 overlevende fra sykehuset i Goradze i Bosnia-Hercegovina (1, 2).

Bildet av saniteten er blitt annerledes, fra et «Lady with the lamp»- image til handlekraftige soldater. Det er langt mellom Florence Nightingale og fenrik Brændeland.

Litteratur

1. Larsen Ø. Sanitetsjubileet 2016. *Michael* 2017; 14: 9-11.
2. Melien TJ. Opprettelsen av forsvarets sanitet. *Michael* 2017; 14: 12-20.
3. Sommerfelt-Pettersen JK. Hvordan bør Forsvarets sanitet utvikle seg? Vyer for fremtiden. *Michael* 2017; 14: 21-35.
4. Brattebø G. Den militære sanitets betydning for den sivile medisins utvikling. *Michael* 2017; 14: 36-53.
5. Larsen Ø. Fotografisk dokumentasjon av krigsskader 1861-1865. *Michael* 2017; 14: 63-75.
6. Waaler G, Nilsson S, Larsson G. Å ta liv – erfaringer fra Afghanistan. *Michael* 2017; 14: 54-9.
7. Evensen SA. Helsetjeneste i militær utgave. *Michael* 2017; 14: 60-2.

Øivind Larsen

professor

Institutt for helse og samfunn

Universitetet i Oslo

oivind.larsen@medisin.uio.no